

Η ΚΡΟΑΤΙΚΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΗ ΝΟΤΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ

BÉLA SOLTÉSZ

Όπως και από όλες σχεδόν τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης, πολλοί άνθρωποι από την Κροατία μετανάστευσαν στο εξωτερικό ψάχνοντας καταφύγιο από τις ταραχές της ιστορίας του 20^{ου} αιώνα. Ωστόσο, συγκριτικά με άλλα έθνη της ανατολικής Ευρώπης, η ιδιαιτερότητα της κροατικής μετανάστευσης ήταν ότι για μεγάλο διάστημα ο κύριος προορισμός δεν ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά η Νότια Αμερική, ειδικά η Χιλή και η Αργεντινή. Στην Ουγγαρία είναι λιγότερο γνωστό το γεγονός ότι οι νοτιότεροι γείτονές μας διατηρούν στενές διμερείς σχέσεις με κάποιες χώρες της Νότιας Αμερικής, όπου ζουν συνολικά περίπου 700.000 απόγονοι Κροατών. Σε μερικές πόλεις όπως στην Πούντα Αρένας, η οποία βρίσκεται παραλιακά στα Στενά του Μαγγελάνου, ή όπως η Αντοφαγάστα η οποία βρίσκεται στην άκρη της ερήμου Ατακάμα, τα ονόματα κροατικών οικογενειών σε επιγραφές μαγαζιών ή τα όπλα της Κροατίας σε τοίχους εστιατορίων και ξενοδοχείων είναι από τότε ένα καθημερινό φαινόμενο. Το δοκίμιο που ακολουθεί επιχειρεί να παρουσιάσει με συντομία την ιστορία της εξέλιξης της κροατικής διασποράς στη Νότια Αμερική, όπως επίσης και τις πιο εξέχουσες μορφές και την αξιοσημείωτη σημασία της στις εξωτερικές και εσωτερικές πολιτικές.

Λέξεις Κλειδιά: Κροατία, Νότια Αμερική, Αργεντινή, Χιλή, μετανάστευση, διασπορά, πολιτική της διασποράς.

*

Η εξέλιξη και τα χαρακτηριστικά της κροατικής διασποράς στη Νότια Αμερική

Η λογοτεχνία που εξειδικεύεται στη διεθνή μετανάστευση γενικά χωρίζει τα κίνητρα της μετανάστευσης σε ωθητικούς και ελκτικούς παράγοντες. Οι πρώτοι περιλαμβάνουν τα προβλήματα της χώρας προέλευσης, δηλαδή τις περιστάσεις, οι οποίες παρακίνησαν μια ομάδα του πληθυσμού να αφήσει τη χώρα. Οι δεύτεροι δημιουργήθηκαν από τις ευκαιρίες της χώρας μετακίνησης, για την οποία οι μετανάστες πληροφορούνται πριν πάρουν την απόφαση για μετανάστευση, και η οποία τους βοηθάει στην απόφαση μετανάστευσης κατευθείαν σε αυτήν τη δεδομένη χώρα και όχι σε άλλη. Εκτός από όλα αυτά, σημαντικό ρόλο παίζουν και τα δίκτυα, που είναι οι δίαυλοι οι οποίοι προωθούν αυτές τις πληροφορίες στους μελλοντικούς μετανάστες, και στη συνέχεια τους μεταφέρουν στον προορισμό τους. Αυτά τα δίκτυα είναι τα μεταναστευτικά πρακτορεία και οι δεσμοί οικογένειας και φιλίας ανάμεσα στους μετανάστες (Massey et al 2001).

Στην περίπτωση της κροατικής μετανάστευσης, οι ωθητικοί παράγοντες έπαιξαν τον κύριο ρόλο μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, και σχεδόν μόνο οι ναυτικοί της Δαλματίας επηρεάστηκαν. Δεκτοί σε ισπανικά πλοία, ενθουσιασμένοι από τα υπέροχα νέα που έφταναν από το Νέο Κόσμο έφταναν στη Νότια Αμερική με την ελπίδα να γίνουν γρήγορα πλούσιοι. Ωστόσο, ο αριθμός τους ήταν αμελητέος, και μόνο μερικών τα ονόματα αναφέρθηκαν στην ιστορία. Η άλλη ομάδα που έφτασε στη Νότια Αμερική από την περιοχή της σημερινής Κροατίας, αναδύθηκε από μέλη διαφορετικών καθολικών τάξεων – ειδικά από τους Ιησουίτες. Δεν τους προσέλκυε το εξωτερικό για τη δυνατότητα να γίνουν πλούσιοι αλλά από την αγαλλίαση της προσηλύτισης των Ινδιάνων της Αμερικής. Η πρώτη σημαντική μορφή της κροατικής διασποράς στη Νότια Αμερική ήταν ένας Ιησουίτης του 18^{ου} αιώνα, του Nikola Plantić από το Ζάγκρεμπ, ο οποίος εισήλθε στο ιησουήτικο πανεπιστήμιο της Κόρδοβα, για να διδάξει τη Λογική. Σύμφωνα με θρύλους, ο Plantić στέφθηκε „Βασιλιάς της Παραγουάης”, αλλά αυτό δεν έχει ιστορική βάση. Κατά τη δεκαετία 1760 οι Ιησουίτες πράγματι ίδρυσαν μια αυτοδιοικούμενη πολιτεία από τις ιεραποστολές σε γκουαράνι Ινδιάνους στην περιοχή της σημερινής Παραγουάης, αλλά σύμφωνα με τι έρευνες ο Plantić δεν βρέθηκε ποτέ εκεί. Παρ’ όλα αυτά, ο

θρύλος του „Κροάτη βασιλιά της Παραγουάης” είναι πολύ διαδεδομένος στο λαό της Κροατίας της Νότιας Αμερικής (Zubrinic 1995). Ομοίως έξοχα μέλη της πρώιμης μετανάστευσης, οι αδερφοί Buratonić προερχόμενοι από τα νησιά Χβαρ, απέκτησαν τεράστια περιουσία ως κατασκευαστές κτιρίων κατά τη δεκαετία του 1860, χάρη στην οικοδομική έκρηξη του αργεντινικού σιδηρόδρομου που ξεκίνησε την ίδια περίοδο.

Η κατάσταση άλλαξε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, όπου εμφανίστηκαν πολυάριθμοι ωθητικοί παράγοντες, προτρέποντας τους Κροάτες να αφήσουν την πατρίδα τους. Κατά τη δεκαετία 1860 μια επιδημία φυλλοξήρας σάρωσε την περιοχή των δαλματικών ακτών, και ως αποτέλεσμα αυτού, μια σημαντική μερίδα αγροτών έμεινε χωρίς ασφαλή εργασία. Ένα Αυστροιταλικό συμβόλαιο ήταν επίσης υπεύθυνο για την κατάρρευση της δαλματικής οινολογίας, παρέχοντας στο ιταλικό κρασί ελεύθερη πρόσβαση στην αγορά της Μοναρχίας, κάτι που κόστισε στο δαλματικό κρασί. Παράλληλα με όλα αυτά, η Αργεντινή και η Χιλή έστειλαν πράκτορες μετανάστευσης στην Ευρώπη, για να ψάξουν για ευρωπαίους αγρότες για τις αραιοκατοικημένες, απομακρυσμένες περιοχές. Έτσι, η μετανάστευση των Κροατών – και πάλι πρωταρχικά οι Δαλματοί, ειδικά οι κάτοικοι της νήσου Βραč – για τη Νότια Αμερική, ξεκίνησε. Η εκτίμηση για τον ακριβή αριθμό της μετανάστευσης είναι ασαφής, καθώς στα επίσημα έγγραφα της εποχής οι Κροάτες εμφανίζονται με πολλά διαφορετικά ονόματα, ανάλογα με την ιθαγένειά τους ή την εσωτερική ονοματολογία των οργανισμών μετανάστευσης. Μετανάστες με κροάτικα οικογενειακά ονόματα εμφανίζονται για παράδειγμα υπό την έκφραση „Αυστριακός”, „Ούγγρος”, „Γιουγκοσλάβος”, „Σλάβος” καθώς επίσης και „Δαλματός”, πιθανώς περίπου 100-150.000 Κροάτες συνολικά έφτασαν στη Νότια Αμερική. Η επιστήμη της κροάτικης ιστορίας τους αποκαλεί „παλαιούς μετανάστες” (staro iseljeništvo) (Hrvatski Migracije 2007).

Από την άλλη μεριά, το τρίτο κύμα μετανάστευσης είναι σωστά τεκμηριωμένο, ο αριθμός ανέρχεται περίπου στους 40.000, και το κύριο τμήμα αυτών έφτασε στη Νότια Αμερική, κυρίως στην Αργεντινή, μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, εξαιτίας πολιτικών λόγων. Την περίοδο της πτώσης της πολιτείας Ustaša, η Νότια Αμερική δεν ήταν πια καθόλου ένας τόσο ελκυστικός προορισμός όπως ήταν κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, ωστόσο οι ωθητικοί παράγοντες που τόνωναν τη μετανάστευση, ως θέμα φυσικά, ήταν αρκετά ισχυροί για τους ανθρώπους που ενοχοποιήθηκαν στο ξεπεσμένο καθεστώς, ώστε πρόθυμα να αναχωρήσουν για οποιαδήποτε χώρα που θα ήθελε να τους δεχτεί. Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο ο Ante Pavelić roglavnik, ηγέτης της Ustaše και οι 35.000 ακόλουθοί του έφτασαν στην Αργεντινή κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1940. Τους χορηγήθηκε πολιτικό άσυλο στη Νότια Αμερική με την έγκριση του Αργεντινικού προέδρου Juan Domingo Perón (όπως ακριβώς κάποιοι Γερμανοί εγκληματίες πολέμου όπως οι Adolf Eichmann και Josef Mengele). Στη Γιουγκοσλαβική πολιτική συνδιάλεξη ονομάστηκαν „αντι-Γιουγκοσλάβοι μετανάστες” (jugoslavenska neprijateljska emigracija), ενώ τα μέλη της ομάδας θεωρούσαν τους εαυτούς τους ότι ήταν πολιτικοί πρόσφυγες (Soltys 1998, Ragazzi 2009).

Ως εκ τούτου, τα τρία μεταναστευτικά κύματα εμπλούτισαν την κατά τα άλλα έντονη εθνική σύσταση της νοτιοαμερικανικής ηπείρου με τον κροάτικο πληθυσμό, ο οποίος ήταν ποικίλως αριθμούμενος και με διαφορετικά κίνητρα. Σήμερα, οι εκτιμήσεις για τον αριθμό των απογόνων των Κροατών είναι οι εξής:

Πρώτο διάγραμμα: Εκτιμούμενος αριθμός απογόνων των Κροατών στη Νότια Αμερική

Χιλή	380.000
Αργεντινή	250.000
Βραζιλία	45.000
Περού, Ουρουγουάη, Βενεζουέλα και άλλες	25.000
<i>Νότια Αμερική συνολικά</i>	<i>700.000</i>

Πηγή: <http://hrvatskimigracije.es.tl/Diaspora-Croata.htm>

Στη Χιλή 2.4% του πληθυσμού, περίπου 380.000 άνθρωποι έχουν Κροάτες προγόνους, και σε δύο περιοχές – Αντοφαγάστα και Μαγκαγιάνες – αυτό το ποσοστό ανέρχεται στο 5%. Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα η τρίτη μεγαλύτερη κροάτικη κοινότητα του κόσμου ζει στη Χιλή – μετά την Κροατία και τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη¹ -, ωστόσο δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στην περίπτωση της διασποράς πολλαπλών γενεών, η κροάτικη καταγωγή δεν συνοδεύεται από τη γνώση της κροάτικης γλώσσας, ούτε από την πρωταρχική κροάτικη ταυτότητα, όπως θα υποστηριχθεί από παραδείγματα που παρουσιάζονται παρακάτω.

¹ Σύμφωνα με κάποια δεδομένα, λίγο περισσότεροι, περίπου 400.000 απόγονοι Κροατών ζουν στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Στη συνέχεια θα παρουσιάσω τα κύρια κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά των τριών μεγαλύτερων κροατικών αποικιών στη Νότια Αμερική – αντίστοιχα στη Χιλή, Αργεντινή και Βραζιλία –, και επιπλέον τα πολιτικά γεγονότα που δημιουργούν πόλωση στην αποικία στην περίπτωση της Αργεντινής.

Κροάτες στη Χιλή, Αργεντινή και Βραζιλία

Ο Franjo Blazević, πρώην Κροάτης πρεσβευτής στο Σαντιάγκο – καθώς επίσης και Κροάτης μετανάστης που μεγάλωσε στη Νότια Αμερική – εξήγησε την ιστορία εμφάνισης των Κροατών στη Χιλή για τους εξής λόγους: δεν υπάρχουν μεσαία κοινωνικά στρώματα σε μια αραιοκατοικημένη, περιθωριοποιημένη περιοχή (Αντοφαγάστα και Μαγκαγιάνες), μόνο μερικές πολύ πλούσιες οικογένειες, και πολλές φτωχές. Οι Κροάτες – κυρίως Δαλματοί – μετανάστες βρίσκονται ανάμεσα σε αυτά τα δύο κοινωνικά στρώματα ως έμποροι, χάρη στο οποίο έχουν γίνει οι κύριοι διακαίουχοι της οικονομικής ανάπτυξης. Στην Αντοφαγάστα, η βιομηχανία εξόρυξης, και στις Μαγκαγιάνες η εκτροφή προβάτων έγιναν οι πιο σημαντικοί τομείς της οικονομίας, ενώ παράλληλα οι Κροάτες έβγαλαν σημαντικό κέρδος και από την πολυτελή κατανάλωση των πλουσίων και από τη συνήθη κατανάλωση αναγκαίων αγαθών από τους φτωχούς. Έπειτα, τα παιδιά αυτών των ανερχόμενων μετακινούμενων κροατικών οικογενειών πήγαν στο Σαντιάγκο για να σπουδάσουν στα πανεπιστήμια της χώρας, και πολλά παρέμειναν στην πρωτεύουσα. Αυτός ήταν ο τρόπος με τον οποίο μια τόσο ενδιαφέρουσα κατάσταση εξελίχθηκε έτσι, ώστε παρά το ότι οι πρόγονοι της σημερινής κροατικής κοινότητας στο Σαντιάγκο, τέσσερις ή πέντε γενεές νωρίτερα, έζησαν στο ίδιο μέρος, στη Δαλματία – πρωταρχικά στη νήσο Brač –, κατά τη διάρκεια της μεταιχμακικής περιόδου, κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα, οι απόγονοι ενός μέρους της κοινότητας έζησαν την καυτή, έρημο Αντοφαγάστα, ενώ οι άλλοι έζησαν στις κρύες, ανεμώδεις Μαγκαγιάνες (Boric 1978, Vrljicak 2007).

Στην περιοχή της βόρειας Αντοφαγάστα στη Χιλή, η ανάπτυξη της εξόρυξης νιτρικής ποτάσσης και χαλκού βοήθησε πολλούς πρακτικούς ιδιοκτήτες ορυχείων να αποκτήσουν μεγάλες περιουσίες. Διάφοροι Κροάτες μετανάστες που έφταναν άποροι στην περιοχή, ανήλθαν στους κύκλους των πλουσιότερων της Χιλής, όπως για παράδειγμα ο Francisco Petrinovic που ήρθε από τη νήσο Brač, ή ο Pascual Baburica από το Dubrovnik. Ο δεύτερος έγινε πολύ γνωστός ως ένας έξοχος φιλόanthρωπος, γνωστός για την ίδρυση του Μουσείου Καλών Τεχνών στη Χιλή. Παράλληλα στα βόρεια ορυχεία βρισκόταν η πηγή του πλούτου, στην περιοχή των Στενών του Μαγγελάνου στη νότια Χιλή η εξαγωγή μαλλιού και κρέατος έκανε πλούσιους τους ιδιοκτήτες βοσκοτόπων, πολλοί από αυτούς όντες Κροάτες, όπως οι αδερφοί Kusanovic, Vicente και Antonio (Boric 1978, Martinic 2009). Οι απόγονοί τους έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πολιτική και οικονομική ζωή της Νότιας Χιλής: σήμερα το γραφείο του κυβερνήτη στην επαρχία των Μαγκαγιάνων κατέχεται από μια απόγονό τους, τη Liliana Kusanovic. Άνθρωποι με κροατική καταγωγή παίζουν έναν κυρίαρχο ρόλο στην πολιτιστική ζωή της Κροατίας, ο πιο γνωστός αντιπρόσωπός τους είναι ο Πρώτος Ιβηροαμερικανός-βραβευμένος συγγραφέας, ο Antonio Skármeta Vranicic, γεννημένος στην Αντοφαγάστα, χωρίς να αναφέρω τον εξίσου αξιοσημείωτο, αναγνωρισμένο γλωσσολόγο Cedomil Goic και επίσης τη γλύπτρια Lily Garafulis.

Η κροατική παρουσία έχει αφήσει το σημάδι της με εντυπωσιακό τρόπο στην εξέλιξη της Πούντα Αρένας, που βρίσκεται κατά μήκος των Στενών του Μαγγελάνου, όπου το ένα μισό του πληθυσμού μιλούσε ή καταλάβαινε την κροατική γλώσσα μεταξύ των δύο Παγκοσμίων Πολέμων, και λειτουργούσαν πολλές κροατικές πολιτιστικές και αθλητικές λέσχες στην πόλη, για παράδειγμα η Hrvatski Sokol (Martinic 2009). Ωστόσο, από την δεκαετία 1950 και μετά, ο κροατικός χαρακτήρας της πόλης και η περιοχή Μαγκαγιάνες άρχισαν σταδιακά να ξεθωριάζουν. Παρ' όλα αυτά, μια έρευνα κατά το 2000/2001 του Marto Bartinevic, ένας Κροάτης απόγονος από τις Μαγκαγιάνες, παραδίδει μια έκθεση με τη δραστική μείωση των κροατικών οικογενειακών ονομάτων. Σύμφωνα με τις παραδόσεις της ονοματοδοσίας των ισπανόφωνων χωρών, τα νεογέννητα καταχωρούνταν με δύο οικογενειακά ονόματα και στη Χιλή: το παιδί παίρνει το πρώτο οικογενειακό όνομα και του πατέρα και της μητέρας. Ωστόσο, στη βάση δεδομένων καταγραφής γεννήσεων η εθνικότητα των προγόνων μπορεί να ανιχνευτεί στην προηγούμενη γενιά (όπως στην περίπτωση του Edmundo Pérez Zujovic, γραμματέας των οικογενειακών υποθέσεων στη Χριστιανο- Δημοκρατική Ελεύθερη-Κυβέρνηση κατά τη δεκαετία 1960, καθώς ήταν Κροάτης από τη μεριά της μητέρας του). Κατά τη διάρκεια της ανάλυσης της καταγραφής του καταλόγου των τηλεφώνων των Μαγκαγιάνων, ο Barticevic έφτασε στο συμπέρασμα ότι ενώ το 1975 16.79% των συνδρομητών τηλεφωνίας στις Μαγκαγιάνες είχαν τουλάχιστον ένα οικογενειακό όνομα προερχόμενο από τα κροατικά (είτε από την πλευρά του πατέρα ή της μητέρας), αυτό μειώθηκε στο 4.85% κατά το 2000. Οι λόγοι γι' αυτό είναι η εσωτερική μετανάστευση και ο μεγάλος αριθμός μικτών γάμων, και επίσης τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά, που διατάραξαν τις αξίες του 1975 – κυρίως το γεγονός ότι προηγουμένως αυτοί οι Κροάτες οι οποίοι ανήκαν στο πιο ευκατάστατο τμήμα του πληθυσμού είχαν τηλέφωνο σε μεγαλύτερο βαθμό την περίοδο όπου αυτό ήταν

προνόμιο μόνο λίγων ανθρώπων. Μια ακόμα ενδιαφέρουσα πληροφορία είναι ότι τα πρώτα κροάτικα ονόματα έγιναν αρκετά σπάνια (το 2000 μόνο 81 από 20.269 συνδρομητές), το οποίο σημαίνει ότι η χιλιανή ταυτότητα υπερίσχυσε της κροάτικης – καθώς πλέον οι γονείς διαλέγουν μόνο ισπανικά πρώτα ονόματα για τα παιδιά τους. Μιλώντας γενικά μπορούμε να πούμε ότι 5% των ανθρώπων που ζουν κοντά στα Στενά του Μαγγελάνου έχουν „κροάτικο αίμα που κυλάει στις φλέβες τους”, ωστόσο αυτό δεν συνοδεύεται πια από την πρωταρχική κροάτικη ταυτότητα (Barticevic 2001).

Η επίδραση της κροάτικης μετανάστευσης στη Νότια Αμερική στην πλειονότητα της κοινωνίας ήταν η σπουδαιότερη στη Χιλή, καθώς μέσα στις περιοχές των Αντοφαγάστα και Μαγκαγιάνες, εξαιτίας του ολιγάριθμου πληθυσμού και των ευκαιριών ανέλιξης που προσφέρονταν από την οικονομική έκρηξη, η κροάτικη κοινότητα έγινε ένας καθοριστικός μέτοχος της τοπικής κοινωνίας αναφορικά και με την ποσοστιαία και με την οικονομική της δύναμη. Από την άλλη μεριά στην Αργεντινή – παρά το ότι ο συνολικός αριθμός των Κροατών στην Αργεντινή έφτανε τα δύο τρίτα του πληθυσμού τους στη Χιλή – ως συνέπεια της μεγάλης περιοχής της χώρας, της πληθυσμιακής και οικονομικής δύναμης, η κροάτικη παρουσία δεν είναι έντονη. Επιπλέον, σε αντίθεση με τους Κροάτες της Χιλής, αυτοί της Αργεντινής δεν παρέμειναν στις αραιοκατοικημένες περιοχές της χώρας, αλλά στο Μπουένος Άιρες, έτσι η αποικία ήταν δημοφιλής και ευημερούσε, ο αριθμός και η επίδρασή τους όμως ωχριούσε δίπλα στις άλλες κοινότητες της μεγάλης πρωτεύουσας – ιταλική, ισπανική, γερμανική etc. –.

Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ο Πρόεδρος Περόν βύθισε την κροάτικη αποικία σε έναν μοιραίο πολιτικό διχασμό με την προαναφερθείσα απόφασή του. Κατά τη διάρκεια του πολέμου η μερίδα των περίπου 100.000 Κροατών της Αργεντινής, η οποία ενδιαφερόταν ενεργά για την πολιτική κατάσταση της μητέρας-πατρίδας, περισσότερο συμπαθούσαν τον Vladimir Maček της αγροτικής παράταξης. Ωστόσο, μεταξύ 1945 και 1948 35.000 πρώην Ουστάσι και υποστηρικτές έφτασαν στη χώρα, καθοδηγούμενοι από τον Ante Pavelić. Μέχρι το 1948 ο Pavelić κρυβόταν σε ένα ιησουήτικο μοναστήρι στην Ιταλία, έπειτα με την βοήθεια του Krunoslav Draganović, ενός καλόγερου Κροάτη, απέκτησε ένα πλαστό διαβατήριο του ερυθρού σταυρού – φτιαγμένο για έναν πλασματικό Ούγγρο πολίτη, τον Pál Aranyos –, με το οποίο κατάφερε να αναχωρήσει για την Αργεντινή. Από το 1948 μέχρι το 1957 ο Pavelić έζησε στο Μπουένος Άιρες αρχικά υπό το όνομα Pablo Aranyos, έπειτα ως Antonio Sedar. Αρχικά ήταν υποχρεωμένος να δουλεύει ως ανειδίκευτος εργάτης, ωστόσο μέσω των γνωριμιών του έγινε γρήγορα ιδιοκτήτης μιας κατασκευαστικής επιχείρησης. Από το 1950 ο Pavelić ήταν ο ηγέτης της αυτοοργάνωτης παράταξης των κροάτικης πολιτείας στο Μπουένος Άιρες, η οποία αποκαλούνταν κυβέρνηση της κροάτικης μετανάστευσης, παρά το γεγονός ότι η δραστηριότητά της δεν υποστηριζόταν ούτε από το μεγαλύτερο μέρος των πρώην Ουστάσι που ζούσαν στην Αργεντινή. Η οριστική διάσπαση έλαβε μέρος το 1956, όταν τα κινήματα των μεταναστών Ουστάσι ίδρυσαν το Κίνημα της Κροάτικης Απελευθέρωσης σε όλον τον κόσμο, ενάντια στον Pavelić. Ακόμη, ύστερα από την πτώση του Περόν ξεκίνησαν την αναθεώρηση του πολιτικού ασύλου των εγκληματιών πολέμου που ζούσαν στην Αργεντινή, και ο Pavelić πυροβολήθηκε στην πλάτη το 1957 από άγνωστους επιτιθέμενους. Πιθανώς οι μυστικές υπηρεσίες της Γιουγκοσλαβίας ήταν αυτές που ήθελαν να σκοτώσουν τον πρώην ηγέτη Ουστάσι. Ο Pavelić επέζησε από την επίθεση, αλλά αποφάσισε να φύγει από την Αργεντινή. Μεταφέρθηκε κρυφά στην Ισπανία η οποία ήταν υπό την κυβέρνηση του Francisco Franco εκείνη την περίοδο, και αυτό ήταν το μέρος όπου πέθανε δύο χρόνια αργότερα ως αποτέλεσμα των περιπλοκών του τραυματισμού του (Soltys, 1998).

Η πολιτική και πολιτιστική δραστηριοποίηση της κροάτικης κοινότητας ήταν πιο αδύναμη απ'ότι στη Χιλή, καθώς οι πρώην Ουστάσι – η γραμμή διάσπασης της αγροτικής παράταξης – οι απόγονοι των Κροατών, αποκτώντας φήμη δεν είχαν ισχυρή κροατική ταυτότητα. Σήμερα ο αριθμός των Αργεντινών με κροάτικη καταγωγή ανέρχεται περίπου στους 250.000, ένας αντιπρόσωπός τους από τους πιο διαπρεπείς είναι ο Néstor Kirchner Ostoic, ο πρώην πρόεδρος της Αργεντινής ο οποίος απεβίωσε την προηγούμενη χρονιά, και είχε γερμανική καταγωγή από τη μεριά του πατέρα του, και κροάτικη καταγωγή από τη μεριά της μητέρας του (Hrvatski Migracije 2007).

Σε σύγκριση με τη Χιλή και την Αργεντινή, πολύ λιγότεροι Κροάτες έφτασαν στη Βραζιλία, και γρήγορα εξαπλώθηκαν σε όλη αυτή την τεράστια χώρα. Όπως και στις δύο προηγούμενες περιπτώσεις, οι Κροάτες μετανάστευσαν εδώ σε διάφορα κύματα, και εξαιτίας αυτού η διασπορά διασπάστηκε όχι μόνο εξαιτίας εδαφικών, αλλά και οικονομικών και πολιτικών πτυχών. Από την άλλη αναφορικά με τα προσόντα και επαγγέλματά τους, οι περισσότεροι από τους Κροάτες μετανάστες φανέρωναν κοινά χαρακτηριστικά, ήταν αγρότες και τεχνίτες, έτσι στις περισσότερες περιπτώσεις έγιναν ανταγωνιστές ο ένας του άλλου στην αγορά εργασίας. Όλες αυτές οι περιστάσεις επιτάχυναν την αφομοίωση – έτσι στη Βραζιλία οι περίπου 30-50 χιλιάδες απόγονοι Κροατών δεν δημιούργησαν μια τόσο αξιοπρόσεκτη κοινωνία όπως στην περίπτωση της Αργεντινής, και ειδικά της Χιλής. Μικρότερες ομάδες Κροατών έφτασαν επίσης στην Ουρουγουάη και στο

Περου, αλλά όπως και στη Βραζιλία, γρήγορα αφομοιώθηκαν με την κυρίαρχη κοινωνία (Hrvatski Migracije 2007).

Η διασπορά και η σημερινή Κροατία

Την εποχή της Γιουγκοσλαβίας η επίσημη πολιτική δεν ενδιαφερόταν πολύ για τους Κροάτες της Νότιας Αμερικής, και προσέτι σίγουρα αντιμετώπιζαν αρνητικά τους αντι-Γιουγκοσλάβους Κροάτες της Αργεντινής. Ωστόσο, τη δεκαετία του '80, καθώς ενδυναμώνονταν οι προσπάθειες για την κροάτικη ανεξαρτησία, ο ρόλος της διασποράς ως προσδοκώμενο υλικό και κοινότητα πολιτικής υποστήριξης έγινε πιο σημαντικός. Το 1987, επισκεπτόμενος τους Κροάτες μετανάστες στη Δυτική Ευρώπη, ο Franco Tudjman δημιούργησε την ιδέα της „Ξένης Κροατίας” (Iseljena Hrvatska), δηλαδή μια „πλασματική κοινωνία”, η οποία διαμορφώνει – μαζί με την „Πατρίδα Κροατία” (Domovinska Hrvatska) – το κροάτικο έθνος που εκτείνεται και στις πέντε ηπείρους. Κατά τη διάρκεια των πολέμων της Γιουγκοσλαβίας η κροάτικη διασπορά έγινε ο κύριος μεσολαβητής του κροατικού θέματος σε όλο τον κόσμο, και σε αντάλλαγμα η κυβέρνηση έκανε διάφορες πολιτικές κινήσεις προς αυτούς. Το 1991 θεσπίστηκε, ότι ο καθένας που μπορούσε με κάποιο τρόπο να δικαιολογήσει την κροάτικη του ή της καταγωγή, είχε το δικαίωμα να λάβει κροάτικη ιθαγένεια και διαβατήριο. Οι Κροάτες που ζούσαν στο εξωτερικό μπορούσαν να ψηφίζουν στις εκλογές – κυρίως οι υποστηρικτές της HDZ²² –, και στην κροάτικη κυβερνητική δομή η διασπορά κατάφερε να φτάσει δύο φορές το επίπεδο του αυτόνομου υπουργικού τμήματος, παρ'όλο που και οι δύο υπουργείες είχαν μικρή διάρκεια (το 1991, και μεταξύ 1997 και 1999 υπήρξε ένα τμήμα υποθέσεων μετανάστευσης) (Ragazzi 2009).

Ωστόσο, όσον αφορά τις προσωπικές, οικονομικές και πολιτικές σχέσεις των Κροατών μεταναστών με την Κροατία, εμφανίζονται σημαντικές διαφορές μεταξύ των Κροατών από τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη που διαμόρφωσε το κύριο μέρος της „διασποράς” και των Κροατών που ζούσαν στο εξωτερικό. Περίπου 90% των Κροατών που ζούσαν στο εξωτερικό οι οποίοι ψηφίζουν στις εκλογές, ζουν στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, ενώ μόνο ένα μικρό τμήμα των Κροατών της Βόρειας και Νότιας Αμερικής εξασκούν το δικαίωμα της ψήφου. Παρομοίως, τα κυβερνητικά βήματα που ενθαρρύνουν τον επαναπατρισμό ή οι επιχειρήσεις και οι επενδύσεις δεν είχαν μεγάλη επιρροή ούτε ανάμεσα στους Κροάτες του εξωτερικού. Αυτό δεν είναι περίεργο: η σχέση μεταξύ των Κροατών της Βόρειας και Νότιας Αμερικής και της Κροατίας είναι τώρα μόνο συμβολική εξαιτίας της γεωγραφικής και χρονικής απόστασης (Ragazzi 2009). Στις περιπτώσεις τέτοιου είδους κοινοτήτων, η πολιτική της διασποράς έχει κινητήρια δύναμη μόνο σε ερωτήματα ταυτότητας και πολιτισμού: αν δεν υπάρχουν ουσιαστικές επαφές, η επιρροή της διασποράς στην καθημερινότητα της μητέρας-πατρίδας είναι αδιάφορη (Sheffer 2003).

Ως εκ τούτου, πίσω από την κυβερνητική δραστηριοποίηση απέναντι στους Κροάτες που ζουν στο εξωτερικό (παρόλο που αναφέρεται ρητορικά στους Κροάτες που ζουν σε όλο τον κόσμο) υπήρχε στην πραγματικότητα η φιλοδοξία της HDZ να κερδίσει σημαντικό πλεονέκτημα στις κοινοβουλευτικές εκλογές με τις ψήφους των Κροατών της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης (Ragazzi 2009). Οι Κροάτες του εξωτερικού δεν το αντιλαμβάνονται πολύ αυτό: γι'αυτούς οι πραγματικές αλλαγές συγκρινόμενες με την κυβερνητική παθητικότητα της εποχής της Γιουγκοσλαβίας ήταν αρχικά η ανάνηψη της εξωτερικής πολιτικής του κροάτικού πολιτισμού, των διμερών πολιτιστικών σχέσεων, των γλωσσικών μαθημάτων, των εκδόσεων βιβλίων και των μαθησιακών περιηγήσεων. Το πιο σημαντικό όργανο επικοινωνίας με τη διασπορά είναι το Ίδρυμα Κροάτικης Κληρονομιάς (Hrvatska Matica Iseljenika), το οποίο προσπαθεί να ενδυναμώσει την κροάτικη ταυτότητα μεταξύ των μελών της διασποράς με τις δραστηριότητες που αναφέρθηκαν πιο πάνω (Matis 2011).

Συγκρινόμενη με την πολιτική της ουγγρικής διασποράς, η Κροατία πασχίζει να διατηρήσει τη σχέση και να συνδεθεί ακόμη πιο στενά με τη μετανάστευση στη Νότια Αμερική με μια ακόμη πιο ζωντανή πολιτιστική εξωτερική πολιτική. Παρά τις διαφορές μεταξύ των ιστοριών των δύο χωρών, ο λόγος γι'αυτό είναι ότι η κροάτικη μετανάστευση στη Νότια Αμερική είναι πολύ πιο δημοφιλής απ'ότι η ουγγρική (παλαιότερα περίπου 700.000, έπειτα περίπου 200.000), και σε κάποιες ιδιαίτερες γεωγραφικές περιοχές (στη Χιλή η Ανταφαγάστα και Μαγκαγιάνες) μεγάλες αποικίες διαμόρφωσαν σημαντική οικονομική δύναμη, ενώ στην περίπτωση της ουγγρικής διασποράς δεν υπήρξε ένα παρόμοιο φαινόμενο. Έτσι η δραστηριοποίηση κατευθυνόμενη προς τις χώρες της Νότιας Αμερικής είναι ένα συγκεκριμένο και λιγότερο γνωστό χαρακτηριστικό της εξωτερικής πολιτικής του κροάτικού πολιτισμού, και χάρη στο φαινόμενο της διαμόρφωσης ιδεών της διασποράς αυτή η δραστηριοποίηση είναι – παρά το ότι η οικονομική της προβολή

²² Hrvatska Demokratska Zajednica (Κροάτικη Δημοκρατική Ένωση), συντηρητική-χριστιανική δημοκρατική λαϊκή παράταξη, είναι στην εξουσία από το 1990, με μια μόνο διακοπή (2000-2003)

είναι αμελητέα— κατάλληλη για τους νότιους γείτονές μας ώστε να αποκτήσουν αξιοσημείωτα πολιτικά πλεονεκτήματα στις σχέσεις τους με τις χώρες της ηπείρου της Νότιας Αμερικής.

Παραπομπές

(Ημερομηνία ανάκτησης διαδικτυακών πηγών: 14 April, 2011.)

Barticevic, Marco (2001): Vigencia de la inmigración croata en Magallanes de hace un siglo. <http://www.monografias.com/trabajos15/croatas-chile/croatas-chile.shtml>

Boric, Ivo (1978): Emigración croata a Chile. *Studia Croatica*, 1978/70-71, 141-150. ο., interneten elérhető a <http://www.bradanovic.cl/emil.html> oldalon.

Hrvatski Migracije (2007): La diaspora croata. <http://hrvatskimigracije.es.tl/Diaspora-Croata.htm>

Martinic, Mateo (2009): Vicente Kusanović. Pionero colonizador recuerdo de sus reveses fundiarios. In *Magallania* (Chile), 2009. Vol. 37(2): 205-226.ο., http://www.scielo.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0718-22442009000200013&lng=pt&nrm=iso oldalon.

Massey, Douglas S. et al. (2001): A nemzetközi migráció elméletei: áttekintés és értékelés. In: Sik Endre (ed.) (2001): *A migráció szociológiája. * Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium. (*The sociology of migration)*

Matis - Croatian Heritage Foundation (Hrvatska Matica Iseljenika) (2011) www.matis.hr

Ragazzi, Francesco (2009): The Invention of the Croatian Diaspora: Unpacking the Politics of “Diaspora” During the War in Yugoslavia. Global Migration and Transnational Politics Working Paper no. 10, November 2009. http://cgs.gmu.edu/publications/gmtpwp/gmtp_wp_10.pdf

Sheffer, Gabriel (2003): *Diaspora Politics: At Home Abroad*. Cambridge, Cambridge University Press.

Soltys, Michael (1998): A different kind of multinational. Immigrants to Argentina from Eastern Europe. *Buenos Aires Herald* 1998, http://www.casahistoria.net/easteurope.htm#Croatian_Immigrants_to_Argentina

Vrljicak, Carmen (2007): Congreso Mundial Croata – Los croatas de Chile. <http://hrvatskimigracije.es.tl/Congreso-Mundial-Croata.htm?PHPSESSID=9dfe7120e64e61da5c184f9007dcb61e>

Zubrinić, Darko (1995): Croatian Humanists, Ecumenists, Latinists, and Encyclopaedists. *Croatian History* <http://www.croatianhistory.net/etf/lat.html>

Μεταφράστηκε από την *Μαρία Βαρδαλά (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης)*.

© DKE 2014

<http://www.southeast-europe.org>
Επικοινωνία: [dke\[at\]southeast-europe.org](mailto:dke[at]southeast-europe.org)

Σημείωση: Σεβαστοί ερευνητές, αν κάνετε μια αναφορά σε αυτό το τμήμα ή απόσπασμα του άρθρου, παρακαλούμε στείλτε μας ένα e-mail στο [dke\[at\]southeast-europe.org](mailto:dke[at]southeast-europe.org) για να μας το δηλώσετε.

Παρακαλούμε αναφερθείτε στο άρθρο ως εξής:

Béla Soltész: Η κροάτικη μετανάστευση στη Νότια Αμερική. (*Μετάφραση από την Μαρία Βαρδαλά*) *International Relations Quarterly*, Τόμος 2. Νο.1 (Άνοιξη 2011) σελ. 6

Σας ευχαριστούμε για την συνεργασία σας. *Αρχισυντάκτης*.